

можливість їх двоякого тлумачення. Ці та інші причини негативно впливають на правозастосовчу практику.

Не забезпечена стабільність аграрного законодавства. Так, за період з 1990 р. оновлено і викладено в новій редакції Закон “Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві” (1990, 1992 рр.), Закон “Про селянське (фермерське) господарство” (1991, 1993 рр.). З 1991 р. до 1995 р. до Закону “Про підприємства в Україні” вносились зміни й доповнення 27 разів, до Закону “Про колективне сільськогосподарське підприємство” (1992-1994 рр.) - 5 разів і т.д.

Вищевказані недоліки аграрного законодавства зумовлюють сучасні проблеми аграрної правотворчості в Україні.

Один із шляхів вирішення проблем аграрного законодавства - це прийняття комплексного кодифікаційного акту - Аграрного кодексу України, що регулював би аграрні відносини в Україні.

Першочергове значення аграрного права полягає в забезпеченні юридичними засобами реалізації державної аграрної політики України, закріпленні оптимального становища всіх учасників аграрних правовідносин, досконалому правовому регулюванню всіх тих суспільних відносин, які є предметом цієї галузі права, в ефективному застосуванні методів правового регулювання, притаманних цій галузі права.

Наявність свого власного предмета, власних й частково інтегрованих об'єктів, власних суб'єктів, методів і системи характеризує аграрне право як самостійну галузь національного права України.

ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ НА УЧАСТЬ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВПЛИВОМ НА ДОВКІЛЛЯ

Ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1] закріплює ряд прав, які передбачають активні дії громадян, спрямовані на охорону природи, недопущення негативного впливу на неї, проведення заходів по її відновленню і покращенню. Залучення громадян до охорони довкілля є об'єктивною необхідністю, адже його деградація відбувається на кожній людині і по-справжньому ефективно охороняти його можна тільки спільними зусиллями.

Звичайно, держава повинна забезпечити юридичні передумови участі громадян в охороні довкілля, і треба сказати, що сучасне законодавство надає певні юридичні можливості впливу на вирішення екологічних проблем. А існуючі прогалини можуть бути заповнені досконалими нормами, прийнятими під тиском громадськості з врахуванням практики її діяльності по охороні довкілля. Так, активізація дій американців у кінці 60-х-на початку 70-х років щодо забезпечення нормальної якості навколишнього природного середовища, екологізація їх свідомості і втілення її в конкретних заходах (мітингах, демонстраціях та ін.), що відобразили їх стурбованість забрудненням довкілля, стали важливим фактором, що підштовхнув правлячі кола до вироблення національної політики в галузі охорони навколишнього середовища. Всі природоохоронні законодавчі акти США були розроблені в умовах стурбованості громадян відсутністю контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища. Йдучи на поступки вимогам громадськості, конгрес в першій половині 70-х років прийняв нормативно-правові акти, в яких серед основних елементів містяться норми про залучення громадськості до різних форм державного управління, положення про гласність заходів, що проводяться в сфері охорони довкілля, про право громадян на звернення до суду та ін. [2, 110-11].

У нормативно-правових актах і в багатьох публікаціях часто використовується термін «громадськість», який охоплює і громадські природоохоронні формування, і громадян [3, 11-12]. Одним з екологічних прав громадян України п. «д» ст.9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» називає право на об'єднання в

громадські природоохоронні формування. У правовій науці значне місце займає дослідження суті, поняття, різновидів громадських об'єднань, в тому числі і природоохоронних [3-5]. З прийняттям Закону України «Про об'єднання громадян» [6] ці питання були вирішені на законодавчому рівні (звичайно, це не означає припинення теоретичних досліджень - і відповідно - зміни окремих його положень).

Тривалий час традиційними формами громадських екологічних об'єднань були товариства охорони природи, громадські інспекції по охороні природних ресурсів. При цьому їх роль полягала в сприянні, допомозі державним органам в галузі охорони природи. На них були покладені завдання по боротьбі з порушниками природоохоронних вимог, але зовсім не йшла мова про можливість їх тиску на державні органи (наприклад, контрольні), адже вони повинні були сприяти їх роботі.

Хвиля громадської активності в колишньому СРСР, пов'язана з «перебудовою», в 80-х роках привела до появи великої кількості нових, нетрадиційних громадських об'єднань. Вони виходили з-під контролю держави, стаючи в опозицію до офіційної влади. На Україні особливо активізувалась діяльність подібних громадських інституцій після Чорнобильської катастрофи. Так, у жовтні 1989 р. на І з'їзді «Зеленого світу» в м.Києві був офіційно започаткований громадський рух захисників довкілля. Діяльність подібних організацій мала в першу чергу інформаційно-пропагандистську мету. З допомогою засобів масової інформації вони намагалися поширювати соціально-значущу екологічну інформацію. Ці організації спрямовували свої сили на забезпечення участі їх представників у роботі державних органів. Однак вже в 90-х роках інтерес до екологічних громадських об'єднань помітно знизився. На виборах першого Президента України спроба Партії «зелених» України висунути кандидатом на посаду глави держави Ю.Щербака (голова партії) закінчилась невдачею - не вдалося зібрати 100 тис. підписів для підтримки кандидатури «зелених». На думку М.М.Брінчука, громадяни, з одної сторони, втратили віру в здатність створюваних ними громадських формувань вирішити їх проблеми, а з іншої - в умовах економічних і соціальних труднощів вирішення екологічних проблем відійшло на задній план [7,107].

Існуючі громадські екологічні об'єднання можна класифікувати, відповідно до закону, на політичні партії екологічного спрямування і громадські природоохоронні організації. Громадські організації, в залежності від території, на яку поширюється їх діяльність, можуть бути міжнародними, на рівні держави і окремих територіальних одиниць. Закон

Росії «Про охорону навколишнього природного середовища» [8] в ст. 13, розкриваючи повноваження громадських об'єднань, розрізняє екологічні громадські об'єднання, тобто такі, для яких екологічна функція є основною, інші громадські об'єднання, що виконують екологічні функції, тобто для яких подібна діяльність є допоміжною. Серед громадських природоохоронних організацій можна виділяти універсальні, які не пов'язані з певною місцевістю, природним об'єктом, а добиваються проведення певної екологічної політики в державі чи на якійсь територіальній одиниці в цілому. Вони можуть пропонувати загальні програми і проекти екологічного спрямування, вимагати створення нових заповідників, обмеження певних видів діяльності і т.ін. Інша група організацій має функціональний характер і пов'язує свою діяльність з охороною певного природного об'єкта, території, з обмеженням еколого-небезпечного впливу тощо. Серед організацій другого типу може бути значна кількість так званих неформальних (а точніше юридично неоформлених) організацій [3,22;9,66]. Вони борються за своє здоров'я, нормальний побут на території міста, села, селища. Такі організації виникають, як правило, у випадку виникнення якихось небезпечних ситуацій (пов'язаних з аваріями, будівництвом екологонебезпечних об'єктів, впровадженням інших подібних проектів) і характеризуються нестійкістю. Вони ніде не реєструються, не мають статуту та інших формальних ознак. Після досягнення поставленої мети такі організації розпадаються. Практика діяльності американських громадських організацій знає приклади таких непрофесійних місцевих груп» [2,221-222]. Однак, оскільки такі організації не є юридично оформленими, їх діалог з місцевою владою ускладнений.

Детальний аналіз видів, статусу, структури та діяльності неурядових екологічних організацій в Україні, зроблений за результатами республіканського соціологічного дослідження, міститься в книзі О.Стегнія «Неурядові екологічні організації України: сучасний стан і перспективи розвитку». Зокрема, в ній подано процентне співвідношення чисельності громадських природоохоронних організацій в залежності від масштабів їх діяльності і реєстраційного статусу. Наприклад, близько 70% екоорганізацій зареєстровані і діють як місцеві та регіональні. Цікавим є той факт, що 13% екологічних громадських організацій України офіційно не зареєстровані, що перевищує відповідний показник по Росії та Молдові, де подібних організацій налічується не більше 3% [10,24].

Громадяни індивідуально, реалізуючи свої екологічні права, можуть активно впливати на екологічну політику держави. Однак об'єднання в екологічні організації дає їм ширші можливості для цього. Це підтверджує аналіз повноважень громадських природоохоронних об'єднань. Окремі з цих повноважень певною мірою тотожні відповідним правам громадян, але механізм їх здійснення інший, зокрема, громадські об'єднання мають право на одержання не лише інформації про стан довкілля (як це передбачено для громадян), а й про джерела його забруднення, програми й заходи щодо охорони навколишнього природного середовища. Як бачимо, обсяг інформації, яку можуть вимагати громадські об'єднання, більший, хоч у законодавстві й не міститься ніяких роз'яснень з приводу змісту інформації про стан довкілля. Та й механізм одержання інформації громадськими об'єднаннями, зокрема, їх уповноваженими особами - громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища, врегульований більш детально.

Важливим правом громадських природоохоронних об'єднань є право подавати до суду позови про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, в тому числі здоров'ю громадян і майну громадських об'єднань. Таке повноваження може значно спростити реалізацію окремими громадянами свого права на відшкодування шкоди, адже, по-перше, дозволить об'єднати в одне провадження позови, які самі по собі можуть бути і незначними, а, по-друге, громадська організація має більше можливостей залучити до справи спеціалістів-екологів, експертів, юристів. Щоправда, як зазначає С.М.Кравченко, якщо, наприклад, в США вражає кількість адвокатських фірм та індивідуально практикуючих юристів, які спеціалізуються в галузі охорони навколишнього природного середовища, консультують громадян та їх об'єднання, то в Україні адвокатура, на жаль, практично не займається захистом екологічних прав громадян [11,35]. Сам процесуальний механізм подання позовів про відшкодування шкоди в таких випадках також поки що не визначений. В буквальному розумінні таке повноваження громадських об'єднань означає, що вони можуть захищати права будь-якого громадянина чи пред'являти позов про відшкодування шкоди, заподіяної природним об'єктам на будь-якій території. Згідно зі ст.20 Закону «Про об'єднання громадян», зареєстровані об'єднання громадян користуються правом представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів у державних чи громадських органах. Це підтверджується і нормами ЦК України (ст.ст. 112, 113). Відповідно виникає

© 1998. Н.Кобецька.

Право громадян України та їх об'єднань на участь у прийнятті рішень, пов'язаних із впливом на довкілля

ряд важливих питань. Чи може громадська організація пред'являти позови від імені громадян, які не є її членами? Як визначити, чи має громадське екологічне об'єднання юридичну зацікавленість (а відповідно може бути учасником процесу) при пред'явленні позову, наприклад, про припинення будівництва виробничого об'єкта чи відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок забруднення води в озері чи річці? На чию користь стягувати шкоду, заподіяну природним об'єктам: на користь громадського об'єднання чи в позабюджетні фонди охорони природи? В законодавстві і роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України ці питання повинні знайти своє відображення. Цікавою з цього приводу є практика діяльності громадських природоохоронних формувань в Голландії [12].

Насамперед, в залежності від статусу громадської організації (загальнодержавного, регіонального, локального) треба визначити територію поширення її повноважень. Самій громадській організації у своєму статуті доцільно передбачити одним із повноважень захист довкілля на відповідній території, сприяння реалізації громадянами екологічних прав, захист громадських інтересів в чистому природному середовищі, зокрема, представництво цих прав і законних інтересів у відповідних державних органах. Екологічне законодавство передбачає право пред'явлення позову в інтересах конкретного громадянина або визначеної групи осіб. Разом з тим бажано було б надати громадському об'єднанню можливість захисту невизначеного кола осіб (наприклад, подавати позов в інтересах населення міста), користуючись при цьому загальновідомими й офіційно поширеними даними про факт шкідливого впливу. Було б доцільно розробити в екологічному законодавстві конкретизуючу норму, на зразок передбаченої в ст.26 Закону України «Про захист прав споживачів» [13], за якою екологічні організації могли б вимагати в судовому порядку припинення чи призупинення дій або відміну рішень, які пов'язані з негативним впливом на довкілля і здоров'я людей у відношенні невизначеного кола осіб. Стосовно виплати відшкодування за заподіяну шкоду довкіллю чи природним об'єктам, в законодавстві також можна передбачити норму, яка б дозволяла виплачувати його громадській організації, яка здійснює заходи по захисту й відновленню нормального стану природного об'єкта (наприклад, очищує воду озера, садить дерева замість незаконно вирубаних і т. ін.). Закріплення подібних норм стимулювало б природоохоронну діяльність громадськості.

В реальності основними сферами діяльності екологічних організацій в Україні є: збір і розповсюдження екологічної інформації, екологічне

© 1998. Н.Кобецька.

Право громадян України та їх об'єднань на участь у прийнятті рішень, пов'язаних із впливом на довкілля

виховання і освіта, проведення заходів та акцій по захисту природних об'єктів. Більшість екологічних організацій не бере участі в законодавчій діяльності та впливі на політику центральних та місцевих органів влади. Наданням правової допомоги громадянам у реалізації їх екологічних прав займається тільки кілька організацій, зокрема, Центр громадської екологічної адвокатури м. Львова, «Екоправо-Харків», «Екоправо-Київ».

Одним із передбачених в ст.9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» прав громадян є право на участь в обговоренні проектів законодавчих актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан довкілля, та внесення пропозицій до державних та господарських органів, установ та організацій з цих питань. Сьогодні найбільш детально врегульований механізм внесення та розгляду пропозицій громадян. Він регулюється Законом України «Про звернення громадян» [14]. Що стосується участі громадян в обговоренні проектів відповідних матеріалів, то, на жаль, у законодавстві відсутні чітко визначені гарантії реалізації цього права. Йому повинен відповідати встановлений законом обов'язок інших суб'єктів представляти матеріали для обговорення і забезпечувати процес обговорення.

Українське законодавство містить окремі норми, що регулюють подібні питання. Можливість участі громадськості передбачається при розробці матеріалів оцінки впливу на навколишнє природне середовище. Вона проводиться розробниками проекту, починаючи з найбільш ранніх стадій розробки, тоді як екологічна експертиза готового проекту проводиться спеціально уповноваженими органами. А тому врахування думки громадськості на початкових стадіях розробки проекту, коли ще досить легко вносити зміни в проект, є надзвичайно важливим. Положення про склад і зміст матеріалів оцінки впливу запроектованої господарської діяльності на стан навколишнього природного середовища і природних ресурсів на різних стадіях будівництва нових, розширення, реконструкції, технічного переозброєння діючих промислових та інших об'єктів передбачає наявність в матеріалах схем розвитку й розміщення продуктивних сил, галузей господарства, районного планування промислових зон та інших подібних матеріалів викладу суті інтересів громадськості й окремих груп місцевого населення, врахованих при їх розробці. Законодавство не передбачає форм, в яких відбувається залучення громадян до обговорення. Це можуть бути збори мешканців, засідання по обговоренню проектів з участю представників громадськості,

публікація в доступній для широкої громадськості формі повідомлень-характеристик проектів, направлення матеріалів громадським природоохоронним об'єднанням, що функціонують на даній території і ін. Наприклад, у жовтні 1994 р. «Екоправо-Львів» організувало громадські слухання ОВНС проекту реконструкції Бурштинської ДРЕС. Громадяни, які жили поблизу ДРЕС і могли зазнати впливу цієї реконструкції, мали можливість висловити свою думку, з'ясувати в експертів необхідні питання, прокоментувати цей проект, внести пропозиції, що висвітлювалися по місцевому телебаченню і в пресі [15].

Ряд норм, що регулюють участь громадськості в прийнятті екологічних рішень, містяться в Законі України «Про екологічну експертизу» [16]. В ст. 10 Закону закріплений обов'язок замовників екологічної експертизи оголосити через засоби масової інформації про екологічні наслідки діяльності у спеціальній Заяві. Такі дії мають важливе значення для створення можливостей участі громадськості в обговоренні проекту. Представлена Заява повинна забезпечити громадян необхідною інформацією для подальших активних дій. На жаль, це практично не робиться. Закон України «Про екологічну експертизу» в ст. 11 передбачає також більш конкретні форми участі громадськості в процесі екологічної експертизи, зокрема публічні слухання, відкриті засідання тощо. Щоправда, закон закріплює лише можливість (а не необхідність) такої участі.

Що стосується обговорення громадськістю проектів законодавчих актів з питань охорони довкілля, то ця процедура взагалі не врегульована. А, відповідно, надання їх для загального обговорення є «доброю волею» відповідних органів.

У розвинутих країнах найбільш ефективною і процедурно обов'язковою є форма письмових коментарів до проектних пропозицій, які повинні бути враховані замовником (розробником проекту) в обов'язковому порядку або обґрунтовано відхилені [17, 134-135].

Нашим законодавством може бути закріплений обов'язок відповідних органів - авторів проекту опублікувати заключення ОВНС у стислій, зрозумілій формі з відповідними роз'ясненнями; встановити конкретні терміни, що надаються громадськості для ознайомлення з ними і внесення своїх пропозицій або ж в період яких державні органи зобов'язані організувати публічні слухання, обговорення тощо; розглядати всі пропозиції і зауваження і надавати обґрунтовані відповіді щодо їх прийняття чи відхилення. Важливою гарантією реалізації громадянами вказаних повноважень було б закріплення судового порядку оскарження

реалізації матеріалів у випадку необґрунтованої відмови чи ігнорування поданих зауважень.

Механізм впливу громадян і громадських об'єднань на прийняття екологічно значущих рішень включає громадську екологічну експертизу. На відміну від можливостей участі громадськості у проведенні державної екологічної експертизи, громадська екологічна експертиза ініціюється і проводиться незалежно від державної. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплює право громадян брати участь у проведенні громадської екологічної експертизи (ст.9) і право громадських об'єднань в галузі охорони довкілля проводити громадську екологічну експертизу, обнародувати її результати і передавати їх органам, уповноваженим приймати рішення (ст.21). Хоча Закон України «Про екологічну експертизу» в ст.9 серед суб'єктів проведення екологічної експертизи називає окремих громадян (а отже, вони мають право не лише брати участь у проведенні громадської експертизи, а й самі її ініціювати і проводити), але найбільш реальним сьогодні є проведення громадської екологічної експертизи екологічними об'єднаннями. Згідно зі ст.16 Закону України «Про екологічну експертизу» громадська екологічна експертиза може здійснюватись одночасно з державною шляхом створення на добровільних засадах тимчасових або постійних еколого-експертних колективів громадських організацій чи інших громадських формувань. Ними можуть бути спеціалізовані еколого-експертні комісії, групи чи ради, в які входять вискокваліфіковані спеціалісти-практики, наукові працівники та ін. Законодавство закріплює обов'язок суб'єктів громадської екологічної експертизи оголосити через засоби масової інформації Заяву про її проведення з метою інформування населення та узгодження дій з іншими об'єднаннями громадян. Закон не передбачає часу проведення громадської екологічної експертизи. Але, враховуючи те, що, згідно зі ст.42 Закону, висновки громадської екологічної експертизи носять рекомендаційний характер і можуть враховуватись при проведенні державної експертизи, найбільш ефективним є її проведення до чи одночасно з державною. Було б правильним закріплення у відповідному законі норми про обов'язок державних еколого-експертних органів чи органів, що приймають рішення про реалізацію об'єкта експертизи, розглядати висновки громадської експертизи і давати письмові обґрунтування про врахування чи відхилення з конкретних причин цих висновків.

Закон встановлює механізм захисту громадськими об'єднаннями своїх інтересів при проведенні екологічної експертизи. Згідно зі ст.44 Закону

України «Про екологічну експертизу», юридичні особи, зацікавлені в спростуванні висновків державної екологічної експертизи (а це можуть бути і громадські природоохоронні об'єднання), подають обґрунтовану заяву до органів, які приймали рішення про проведення експертизи, а у випадку відмови у розгляді заяви вони мають право звернутися в суд. Ст.46 Закону передбачає також і відповідний механізм оскарження рішень, прийнятих на підставі висновків державної екологічної експертизи. Закон визнає суб'єктами звернень у цих випадках лише зацікавлених юридичних осіб, але ж право на оскарження в суд повинні мати і окремі громадяни, адже у випадках, коли висновки державної екологічної експертизи є необ'єктивними, може виникнути загроза порушення права громадян на безпечне навколишнє природне середовище.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачає й інші механізми участі громадян в охороні довкілля і впливі на природоохоронну діяльність державних органів і підприємств. Ст.9 закріплює право громадян України на участь у розробці і здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів. Така участь передбачає ряд різноманітних дій громадян. Насамперед це може бути вирішення самими громадянами важливих питань, пов'язаних з охороною і використанням довкілля шляхом референдумів. Організація і проведення референдумів здійснюється у відповідності з Конституцією України (ст.72-74) і Законом України «Про всеукраїнський і місцеві референдуми» [18]. Громадяни мають право не лише голосувати, а й брати активну участь у проведенні референдумів, в тому числі й ініціюванні.

Проведення, особливо в місцевих масштабах, таких загальних голосувань може стати ефективним механізмом участі громадськості у прийнятті важливих рішень, екологічних зокрема. Шляхом місцевих референдумів можуть прийматися особливо важливі екологічні рішення, проекти і плани екологічних дій, затверджуватись конкретні заходи у сфері охорони й використання природи. Подібне значення мають і загальні збори громадян за місцем проживання, проведення яких регулюється Положенням про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні [19].

Реалізуючи назване право, громадяни можуть також здійснювати дії по проведенню природоохоронних робіт, брати участь у ліквідації аварій, стихійних лих, у міжнародних акціях з охорони довкілля та ін. Організаторами подібних заходів можуть виступати як державні природоохоронні органи, так і громадські екологічні формування.

Участь громадян у розробці й здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища може здійснюватися також у формі громадського екологічного контролю. Так, одним із завдань громадського контролю в галузі охорони довкілля, як передбачає Положення про громадський контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища [20], є безпосередня участь громадськості в справі покращення екологічної ситуації. Наше законодавство (ст.36 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», назване Положення) закріплює, що такий контроль здійснюється громадськими інспекторами в галузі охорони навколишнього природного середовища і цим самим зводить громадський екологічний контроль лише до діяльності громадських інспекторів. Вони наділені досить широкими повноваженнями, зокрема правом безпосередньо відвідувати об'єкти в будь-який час їх роботи при пред'явленні посвідчення, самостійно проводити перевірки і складати протоколи про порушення законодавства про охорону довкілля та ін. Разом з тим вони мають і такі загальні права, як право на інформацію, право на участь у проведенні громадської екологічної експертизи та ін., які властиві і громадянам, і громадським об'єднанням. Відповідно не лише громадські інспектори, а й окремі громадяни та їх об'єднання в межах належних їм прав можуть здійснювати певну контрольну діяльність у сфері охорони природи. Буквальне тлумачення громадського екологічного контролю тільки як діяльності громадських інспекторів значно звужує участь громадськості в здійсненні екологічного контролю.

В російському законі «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплено, що громадський екологічний контроль здійснюється професійними спілками Російської Федерації, іншими громадськими об'єднаннями, трудовими колективами і громадянами і має своїм завданням перевірку виконання вимог цього Закону міністерствами й відомствами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від їх форм власності й підпорядкованості, посадовими особами та громадянами (ст.72). В американській практиці важливу роль у забезпеченні ефективної реалізації екологічних норм відіграє контроль окремих громадян і організацій, правовою формою якого виступають «позови громадян» [21,48-63]. Доцільно було б відтворити подібні позиції і в нашому законодавстві.

Як бачимо, норми, що регулюють участь громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень, потребують вдосконалення. В них повинен міститися такий механізм, який би забезпечував реальну участь громадськості і врахування її думки при прийнятті остаточних рішень.

© 1998. Н.Кобецька.

Право громадян України та їх об'єднань на участь у прийнятті рішень,
пов'язаних із впливом на довкілля

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст.546.

2. Краснова И.О. Экологическое право и управление в США. – М.: Байкальская Академия, 1992. – 240с.

3. Разметаев С.В. Правовые вопросы участия общественности в охране окружающей среды: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – М., 1990. – 24с.

4. Быстров Г.Е. Правовое положение общественных организаций, осуществляющих функции охраны окружающей среды // Проблемы правовой охраны окружающей среды в СССР / Под. ред. Н.Т.Осипова. – Л.: ЛГУ, 1979. – С.115-129.

5. Тарнавский А.Г. Охрана природы и общественные организации: правовые вопросы. – М.: Наука, 1990. – 128с.

6. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.92 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №34. – Ст.504.

7. Бринчук М.М. Экологические права граждан: условия и гарантии реализации // Социальное государство и защита прав человека / Отв. ред. Е.А.Лукашева. – М.: ИГП РАН, 1994. – С.102-117.

8. Об охране окружающей природной среды: Закон Российской Федерации от 19.12.91 // Ведомости Съезда народных депутатов и Верховного Совета Российской Федерации. – 1992. – №10. – Ст.457.

9. Ларионов Г.А. Общественный экологический контроль // Гос-во и право. – 1996. – №2. – С.65-75.

10. Стегній О.Г. Неурядові екологічні організації України: сучасний стан і перспективи розвитку (за результатами національного соціологічного дослідження). – К.: Наук. думка, 1996. – 110с.

11. Кравченко С. Захист екологічних прав громадян в Україні та США: порівняльний аналіз // Право України. – 1995. – №5-6. – С.33-36.

12. Голландские «зелёные» обращаются в суд. – М.: Екопресс – «ЗМ», 1995. – 46с.

13. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.06.91 в ред. Закону України від 15.12.93 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №1. – Ст.1.

14. Про звернення громадян: Закон України від 2.10.96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №47. – Ст.256.

15. Кравченко С., Невелюк Б. Бурштинська ДРЕС: вплив на природу / Галицьке слово. – 1994. – №84. – С.4.

© 1998. Н.Кобецька.

Право громадян України та їх об'єднань на участь у прийнятті рішень,
пов'язаних із впливом на довкілля

16. Про екологічну експертизу: Закон України від 9.02.95 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №8. – Ст.54.

17. Захарченко Т.Р. Социально-правовые факторы реализации законодательства об окружающей среде: опыт США // Сов. госуд-во и право. – 1992. – №2. – С.131-140.

18. Про всеукраїнський і місцеві референдуми: Закон України від 3.07.91 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №33. – Ст.443.

19. Положенням про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні: затв. постановою Верховної Ради України 17.12.93. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №6. – Ст.30.

20. Положення про громадський контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 4.08.94 р. / Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища. – Т.3. – Чернівці, 1996. – С.91-93.

21. Захарченко Т.Р. Некоторые вопросы права окружающей среды США. – К.: УМК ВО, 1992. – 80с.

The article contains the analysis of the jural form of the participation of the Ukrainian citizens and their organizations in their coming to decisions, concerning the influence on the environment. In particular, the right to participation in making ecological expertizes in the process of ecological control have been uncovered.

The article contains the jural analysis of the status of the public ecological organizations.

The author has analysed the back wards of the laws and the practice concerning these problems and has given the suggestions how to get over them.

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРАКТУ

Формування ринкових відносин, дія жорстких законів конкуренції зумовили пошук нових підходів та механізмів для найму робочої сили. Трудовий договір у його традиційно радянському розумінні не міг забезпечити виконання цих завдань. З'явився контракт як специфічний вид трудового договору. Практика застосування контрактної системи найму викликала неабиякий інтерес серед науковців. Проте існує ще ряд питань, які потребують додаткового дослідження. Одним із них є сфера застосування контракту.

В юридичній літературі по-різному визначається сфера застосування контракту, але всі погляди можна звести до двох основних позицій. Одні автори говорять про “широку”, інші - про “вузьку” сферу застосування контракту.

Для визначення “широкої” сфери застосування контракту не встановлюються жодні обмеження, а основним її критерієм є спрямованість волі суб'єктів права на виникнення трудових правовідносин саме на основі контракту. Прихильниками такої теорії виступають К.Уржинський та Н.Уржинська, які пропонують відійти від чіткої регламентації законодавством випадків укладення контракту. Вони вважають, що контракт може бути укладений з будь-яким працівником підприємства, оскільки кожному громадянину належить право вибору не лише виду заняття, професії, місця роботи, але й виду трудового договору, адже їм належить виключне право розпоряджатися своїми здібностями до продуктивної і творчої праці.

Прихильники “вузької” сфери застосування контракту визнають за необхідне встановлення певних рамок, внаслідок чого контракт укладається лише у визначених випадках. Останні можуть окреслюватися нормативними актами щодо окремих категорій працівників і строковим характером трудових правовідносин. Більше того, І.Зуб у “вузькій” сфері застосування контракту вбачає не лише захист працівника, але й можливість усунення протиріч між нормою, що дозволяє в контракті погіршити становище працівника (ст.21 КЗпП України), і загальною нормою (ст.9 КЗпП України), яка забороняє погіршувати правове становище працівника.

Схвалюючи в цілому точку зору останніх, вважаємо, що сфера застосування контракту повинна бути обмеженою. Це впливає з сутності